

Чинники формування здоров'я засобами фізичного виховання дітей 5-ти та 6-ти років міської й сільської місцевості

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми)

Постановка наукової проблеми та її значення. Здоров'я людини – одна із найскладніших проблем сучасності, адже воно визначає стан і благополуччя держави в цілому. Потенціал здоров'я походить із генетичної парадигми, проте повнота його реалізації залежить від фенотипу самої людини [9, 332]. Із суб'єктивного погляду здоров'я починає формуватися ще в перинатальному періоді, а після народження значною мірою залежить від піклування родини та проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у дошкільних закладах.

Дошкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичного розвитку й стану здоров'я дитини. Саме в цьому віці закладаються основи культури рухів, успішно засвоюються нові, раніше невідомі вправи та дії, фізкультурні знання; закладається фундамент здоров'я й розвиваються фізичні якості, необхідні для ефективної участі в різних формах фізичної активності [4]. Проте дослідження останніх років виявляють стійку тенденцію до суттєвого зниження показників здоров'я та темпів фізичного розвитку дітей 5-ти й 6-ти років, що обумовлено погіршенням соціально-економічних, екологічних умов життя, незбалансованим харчуванням, зниженням оздоровчої та виховної роботи в дошкільних навчальних закладах [5].

За даними А. Л. Сварковської, лише третину сучасних дошкільників можна вважати відносно здоровою. Більшість дітей уже на етапі вступу до школи характеризуються ослабленим здоров'ям, наявністю хронічних хвороб, низьким рівнем шкільної зрілості, підвищеним ризиком шкільної дезадаптації. Їхні фізіологічні й психологічні особливості мають певну обмеженість у можливості адаптації до довкілля [9, 323]. Процесу росту та розвитку організму дітей властиві значні вікові індивідуальні коливання, тому діти одного хронологічного віку й статі не являють собою однорідної групи. У зв'язку з цим слід урахувувати морфологічно-функціональні відмінності дітей. Більшість фахівців у галузі фізичного виховання вважають основними критеріями диференційованого підходу рівень фізичного здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості дітей. Одним із кризових явищ традиційних й авторських систем освіти є розрив між фізичним вихованням і всіма іншими видами навчально-виховної діяльності дітей дошкільного віку [8], а також відсутність реальних механізмів, що обумовлюють взаємозв'язок пізнавальної й рухливо-ігрової діяльності в навчально-виховному процесі.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми свідчить про те, що теоретичне обґрунтування різних аспектів зазначеної теми спостерігається в дослідженнях українських і зарубіжних учених. Роль фізичної активності в розвитку дитини, її вплив на здоров'я підростаючого покоління досліджували Н. Ф. Денисенко [5]. Пошуком шляхів зміцнення фізичного здоров'я дітей 5-ти і 6-ти років займався О. Л. Богінч [2]. Детально вивчала питання щодо формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку Т. К. Андрущенко [1]. Визначала особливості фізичного розвитку дітей 5-ти й 6-ти років залежно від місця проживання Т. П. Корольова [6]. Дослідження В. А. Кузнєцова [7] доводять, що особи, функціональний стан організму яких не відповідає вимогам навчального навантаження, складають групу ризику. Патологічні процеси, що розвиваються в процесі хвороби, можуть викликати комплекс психічної меншовартості, що характеризується тривогою, втратою впевненості в собі, пасивністю чи ізольованістю, або навпаки – егоцентризмом та агресивністю [3]. Наслідком таких порушень може стати соціальна дезадаптація дитини в суспільстві. Перспективою можна вважати фізичне виховання, що, з одного боку здійснює вплив на зміцнення стану здоров'я конкретної дитини, а з іншого – на покращення рівня здоров'я нації. Визначення й детальне вивчення стану фізичного здоров'я дітей 5-ти та 6-ти років є надзвичайно важливим, передусім для проведення профілактичних заходів щодо захворюваності та загального зміцнення стану їхнього здоров'я, а отже – актуальним і доцільним.

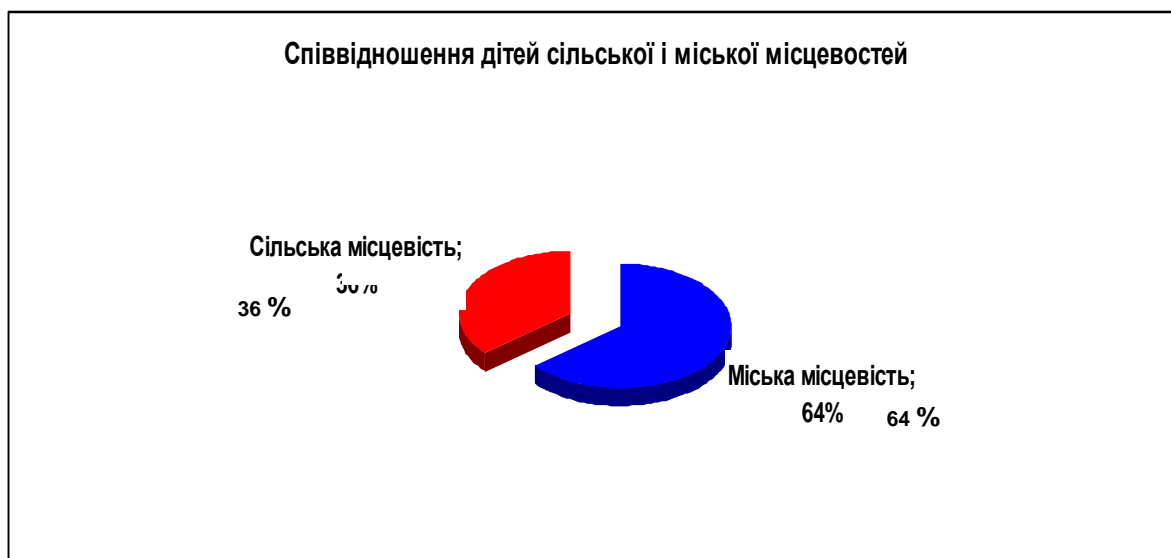
Дослідження проводяться за планом НДР кафедри ТМФК інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка «Підвищення рівня фізичного розвитку і

фізичної підготовленості різних груп населення засобами фізичної культури», за номером державної реєстрації 0111U005736.

Для визначення чинників формування здоров'я дітей 5-ти й 6-ти років міської та сільської місцевостей у Сумській області поставлено такі **завдання** дослідження:

- 1) проаналізувати чинники формування здоров'я дітей 5-ти та 6-ти років Сумської області.
- 2) висвітлити тенденції захворюваності на основі проведеного дослідження на базі Сумської обласної дитячої клінічної лікарні;
- 3) зробити відповідні висновки на основі отриманих практичних результатів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Соціологічне дослідження здійснювалося за допомогою анкетного опитування батьків хворих дітей, які перебували на стаціонарному лікуванні, на базі Сумської обласної дитячої клінічної лікарні протягом січня – травня 2012 р. У дослідженні взяли участь 20 осіб віком від 5-ти до 6-ти років. Усі обстежені належали (за даними медичних карт) до основної групи з фізичного виховання. Метою проведеної роботи було визначення кількості дітей віком 5-ти й 6-ти років у відсотковому співвідношенні залежно від місця їх проживання (міська та сільська місцевості). Ми отримали такі результати: дітей міської місцевості було 64 %, а сільської – 36 %, тобто перевага належить міській місцевості (28 % рис.1). Це дає підставу стверджувати, що на стан формування здоров'я дітей здійснюють вплив екологічні, соціальні чинники, а працюючі програми стосовно оздоровлення, які включають у себе засоби фізичного виховання, у дитячих дошкільних закладах недостатньо ефективні, потребують диференціації за віковими категоріями, реорганізацією та впровадженням новітніх оздоровчих технологій.

Рис. 1. Співвідношення дітей від місця їх проживання

З інформації, отриманої в результаті проведеного анкетування, табл. 1, можна простежити цікаву закономірність.

Таблиця 1

Результати анкетного опитування

Питання	Відповідь «+» міськ. місц.	Відповідь «+» сільськ. місц.
1. Наявність спадкових хвороб.	57 %	50 %
2. Хворобливість до 1 року життя.	33 %	25 %

Закінчення таблиці 1

3. Алергічний анамнез.	71 %	23 %
4. Хворобливість застудними хворобами більше 3-х разів на рік.	100 %	50 %
5. Проведення профілактичних заходів.	57 %	21 %
6. Заняття ранковою гігієнічною гімнастикою.	29 %	75 %
7. Знання батьків про необхідність занять дихальною гімнастикою вдома.	86 %	19 %
8. Виконання дітьми дихальної гімнастики вдома.	41 %	-

Отже, порівнюючи результати анкетного опитування батьків дітей міської й сільської місцевостей, отримали такі результати: у дітей міської місцевості наявність спадкових хвороб трапляються на 7 % частіше, ніж у дітей із села. Діти із міської місцевості на 5 % частіше хворіють у віці до одного року життя, порівняно із сільськими. Алергічний анамнез на 48 % у дітей із міської місцевості переважає, порівняно з дітьми із села. Діти із міста на 50 % випереджають сільських за хворобливістю на застудні хвороби (більше 3-х разів на рік). Профілактичні заходи для дітей із міської місцевості проводять на 36 % активніше, ніж для сільських, але на 46 % більше дітей із сільської місцевості частіше займаються ранковою гігієнічною гімнастикою. У дітей із міста чітко виражена гіподинамія. На 67 % більше батьків дітей із міської місцевості знають про необхідність занять дихальною гімнастикою їхніми дітьми. 41 % дітей міської місцевості виконують дихальну гімнастику в домашніх умовах, а діти із села взагалі її не виконують. Отже, навколишнє середовище, у якому перебувають діти, є основним чинником впливу на процеси життєдіяльності, формування здоров'я організму, а несприятливі умови тільки підвищують можливість виникнення певних фізичних патологій.

Висновки. Старший дошкільний вік є одним із найбільш відповідальних періодів життя людини у формуванні фізичного здоров'я, що забезпечують його вдосконалення, зміцнення й збереження в майбутньому. Установлено що 40 % захворювань дорослих «закладаються» в дитячому віці, у 6–7 років [3]. Довкілля визначає рівень здоров'я дитини. Основою здоров'я, що відображає фізіологічний стан організму в навколишньому середовищі, є ступінь його адаптації. Взаємозв'язок понять «здоров'я – хвороба» допомагає визначити «хворобу» як стан дезадаптації, що може проявлятися в різних формах.

Доведено, що чим ширший діапазон рухів дитини перед вступом до школи, тим міцніша база для успішного оволодіння складнішими рухами, розширення пристосувальних можливостей організму дітей на етапі початкового навчання в школі. Відтак, дошкільне фізичне виховання повинно формувати міцне здоров'я дитини й забезпечувати фундамент фізичної культури майбутньої дорослої людини [3]. Проаналізувавши чинники формування стану здоров'я дітей 5-ти та 6-ти років, можна сказати, що великі надії й сподівання стосовно оздоровлення покладаються на дошкільні заклади освіти, оскільки діти більше часу проводять саме там [9, 324]. Отже, в діяльності дошкільних закладів повинні бути створені основи для розвитку дитини та забезпечення максимально сприятливих умов для формування їхнього здоров'я, гармонійного фізичного, психічного й соціального розвитку. Визначальними критеріями якості дошкільної освіти має стати орієнтація на збереження та формування здоров'я

Перспективи подальших досліджень будуть пов'язані з подальшим визначенням значимості чинників, що впливають на здоров'я дітей 5-ти й 6-ти років залежно від місця їх проживання, розробкою та впровадженням оздоровчих технологій у дошкільні навчально-виховні заклади освіти.

Список використаної літератури

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Т. К. Андрющенко. – К., 2007. – 20 с.
2. Богініч О. Л. Природа і рух / О. Л. Богініч, Г. В. Беленька. – К. : Кобза, 2003. – 192 с.
3. Гвоздецька С. В. Корекція психофізичного стану дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку в процесі занять з фізичного виховання / С. В. Гвоздецька // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. асп. галузі фіз. культури та спорту. – Львів : ЛДФК, 2004. – Вип. 8. – С.74–78.
4. Горяїнова Л. О. Школу здоров'я – створюємо самі! (Порадник для педагогів, управлінців, творчих вчителів) / Л. О. Горяїнова, Н. О. Холодова. – Х. : [б. в.], 2002. – 32с.
5. Денисенко Н. Ф. Через рух – до здоров'я / Н. Ф. Денисенко, О. П. Аксьонова. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 88 с.

6. Королева Т. П. Особенности психомоторного развития дошкольников, живущих в городской и сельской местности / Т. П. Королева // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2002. – № 4. – С. 54-55.
7. Кузнецов В. А. Функціональна готовність дітей до школи / В. А. Кузнецов // Дошкільне виховання. – 1998. – № 8. – С. 4–5.
8. Сак Н. М. Анатомія і спортивна морфологія І. Анатомія рухового апарата і спортивна морфологія / Н. Н. Сак, А. Є. Сак. – Х. : ХДАФК, 2009. – 128 с.
9. Сварковська Л. А. Чинники формування здоров'я та фізичного стану вихованців дошкільних закладів / Л. А. Сварковська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2010. – №1(3) – С. 323–330 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/2010_1/323.pdf

Анотації

Спостерігається стійка тенденція, що призводить до суттєвого зниження показників здоров'я і темпів розвитку дітей 5-ти й 6-ти років. Завдання роботи: 1) проаналізувати загальний стан здоров'я дітей 5-ти та 6-ти років Сумської області; 2) висвітлити тенденції захворюваності на основі проведеного дослідження на базі Сумської обласної дитячої клінічної лікарні; 3) зробити відповідні висновки на основі отриманих практичних результатів. Методи дослідження – аналіз науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, педагогічне анкетування, методи математичної статистики. Дослідження здійснено на базі Сумської обласної дитячої клінічної лікарні. У ньому взяло участь 20 дітей 5-ти й 6-ти років. Усі обстежені належали (за даними медичних карт) до основної групи з фізичного виховання. Соціологічне дослідження показало, що діти міської місцевості хворіють частіше, ніж сільські. Отже, на здоров'я дітей 5-ти й 6-ти років вагомий має вплив місце проживання. Перспективою нашої подальшої діяльності є розробка та впровадження оздоровчих технологій у дошкільних закладах освіти для дітей 5-ти й 6-ти років із метою зміцнення їхнього здоров'я.

Ключові слова: стан здоров'я, діти 5-ти й 6-ти років, міська та сільська місцевість, фізична активність.

Людмила Максименко. Факторы формирования здоровья детей 5-ти и 6-ти лет городской и сельской местности. *Исследования доказывают устойчивую тенденцию, что ведет к существенному снижению показателей здоровья и темпов развития детей 5-ти и 6-ти лет. Задачи работы: 1) проанализировать общее состояние здоровья детей 5-ти и 6-ти лет Сумской области; 2) осветить тенденции заболеваемости на основе проведенного исследования на базе Сумской областной детской клинической больницы; 3) сделать соответствующие выводы на основе полученных практических результатов. Методы исследования – анализ научно-методической литературы, педагогическое наблюдение, педагогическое анкетирование, методы математической статистики. Исследования проведены на базе Сумской областной детской клинической больницы. В исследовании приняло участие 20 детей 5-ти и 6-ти лет. Все обследованные принадлежали (по данным медицинских карт) к основной группе по физическому воспитанию. Социологическое исследование показало, что преимущества в процентном соотношении заболеваемости принадлежит детям городской местности. Следовательно, на здоровье детей 5-ти и 6-ти лет весомый влияние оказывает местность их проживания. Перспективой нашей дальнейшей деятельности является разработка и внедрение рекреационных технологий в дошкольные образовательные учреждения для детей 5-ти и 6-ти лет с целью укрепления их здоровья.*

Ключевые слова: состояние здоровья, дети 5-ти и 6-ти лет, городская и сельская местность, физическая активность.

Liudmila Maksimenko. Formation Factors of Children Aged 5-6 From Urban and Rural Areas. *The research prove the tendency that leads to decreasing of health characteristics and development tempos of children aged 5-6. Tasks of the work: 1) to analyze general health condition of children aged 5-6 in Sumy region; 2) to uncover tendencies of sickness rate on the basis of the conducted research on the basis of Sumy regional children's polyclinic; 3) to make conclusions on the basis of received practical results. Methods of research: analysis of methodological literature, pedagogical observation, pedagogical questioning, mathematical statistics methods. Researches were conducted in Sumy regional children's polyclinic. 20 children aged 5-6 took part in the research. All the children (according to medical cards) belonged to the main group of physical education. Conducted sociological research has shown in percentage ration that children of urban area are ill more often. So we came to a conclusion that area of living greatly influences health of children aged 5-6. In the future we are planning to develop and implement recreational technologies into preschool educational establishments for children aged 5-6 with the aim of health-improvement.*

Key words: health condition, children aged 5-6, urban and rural areas, physical activity.